

ном нису служили за унапређење билатералне сарадње. Последње поглавље посвећено је Кисинџеровим погледима на процес распада Југославије, односно, на ратна дешавања у Хрватској, Босни и Херцеговини и касније, на Косову. Ставови бившег државног секретара тада су одударали од политике званичног Вашингтона. Кисинџер је сматрао да је велики проблем америчке администрације био потцењивање историјске позадине сукоба на простору Југославије, због чега је он узроке распада југословенске државе тражио и у даљој прошлости. У обликовању својих ставова о распаду СФРЈ, на површину су избијали Кисинџерово богато искуство, знање и способност процене догађаја, као и чињеница да је реч о дипломати који се приликом тумачења савремених политичких збивања руководио историјским аналогијама, анализирајући процесе из прошлости. Како је и сâм Кисинџер писао, америчка политика је често била резултат „инцидента“, деловања некомпетентних личности и самог тренутка, а не кохерентне стратегије.

Студија др Димитријевића представља садржајно и свеобухватно истраживање о Кисинџеру и његовој улози у југословенско-америчким од-

носима, написано прегледним и јасним стилем. Такође, захваљујући свом начину писања аутор успева да се све време држи главне теме, иако се Кисинџерова улога у односима две земље тешко може анализирати без прегледа глобалних дешавања којих се тицао највећи део разговора. Са друге стране, осврт на политички живот у САД-у омогућава читаоцу да стекне увид у промене Кисинџеровог положаја у оквиру америчке администрације, о његовим политичким успонима и падовима у време док је водио разговоре са југословенским званичницима. Будући да се аутор не ограничава само на период у коме је Кисинџер формално руководио америчком дипломатијом, већ анализира и његове доцније ставове о распаду југословенске државе, он тиме комплетира слику о Кисинџеровом односу према Југославији у различитим периодима и геополитичким околностима. Због тога, ова књига представља значајан допринос савременој историографији, посебно у време појачаног интересовања за Кисинџерову личност и његову дуготрајну дипломатску каријеру, додатно подстакнутог и недавном смрћу овог чувеног америчког дипломате.

Милан МИЛЕНКОВИЋ

Nemanja Radonjić, *Slika Afrike u Jugoslaviji*.
Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2023, 529.

У последњих неколико деценија фокус истраживача Хладног рата помера се све више ка тзв. Глобалном југу, где се, поред суперсила, у последње време проучавају и бројни други „играчи“. У том контексту, као један од „њих“, социјалистичка Југославија активно привлачи пажњу домаћих и страних историчара управо због свог специфичног

положаја у Хладном рату, карактеристичног по ванблоковској концепцији спољне политике и изузетно развијеним односима са земљама Трећег света. Монографија Немање Радоњића *Слике Африке у Југославији*, објављена 2023. године у издању Института за новију историју Србије, представља наставак поменутог тренда. Ипак, аутор је оти-

шао корак даље, користећи *имагологију* као изузетно захтеван методолошки поступак, чиме је значајно продубио проучавање саме Југославије и њене улоге на Глобалном југу, а у сложенем контексту Хладног рата.

Немања Радоњић је доцент на Катедри за општу савремену историју Филозофског факултета у Београду и научни сарадник Института за новију историју Србије. У последњих неколико година, испрофилисао се као водећи стручњак у домаћој историографији за проучавање слике *Другог*, а објавио је и бројне радове у којима је проблематизовао многа питања везана за Хладни рат, југословенско присуство у Африци, Трећи свет, ослободилачке покрете, али и друштвену и културну историју. Књига *Слика Африке у Југославији* стога представља кулминацију његових досадашњих истраживања, заснованих на резултатима истоимене докторске дисертације одбрањене 2020. године на Филозофском факултету под менторством проф. др Радине Вучетић.

Хронолошки гледано, аутор је слику *Африке* пратио кроз целокупан период постојања социјалистичке Југославије, што му је омогућило да у потпуности сагледа и прикаже југословенску менталну имагинацију према наведеном континенту. Монографија је показала да је *слика Африке* у великој мери пратила динамику југословенске спољне политике, почевши од половине педесетих, када је Африка, након бурног балансирања између блокова, почела полако да улази у „орбиту“ Југославије. Од овог периода слика се интензивно гради на платформама антиколонијализма, солидарности и несврстаности што се, како је аутор показао, одржало до самог распада земље чиме се хронолош-

ки оквир, иако доста амбициозан, показао као право решење.

Радоњић је као основну методологију користио имагологију, која се првенствено заснива на проучавању „страних“ простора, земаља и људи, наслонивши се тако на богату традицију и бројне ауторе који су ову дисциплину обликовали од средине педесетих година и њеног издвајања из компаративне књижевности. Сама метода је доста сложена и темељи се на анализи слике *Другог*, преко које се, као у огледалу, заправо долази до слике *Сопства*. Радоњић је тако ефикасно успео да се избори са комплексношћу имагологије, и да, по установљеном обрасцу, преко слике Африке дође до слике саме Југославије и њених наратива. Поред наведене методе, аутору је као методолошка допуна за истраживање послужила и постколонијална теорија, помоћу које је деконструисао европоцентрични и колонијални приступ студијама Африке. Методолошка разгранатост у књизи није искључила основни историографски метод којим је аутор, константно укрштајући изворе и литературу, показао да одлично влада.

Сама метода имагологије не би дала резултате да аутор претходно није спровео темељну контекстуализацију, прецизно поставивши Југославију и Африку у координатни систем глобалног Хладног рата, што је подразумевало и темељно истраживање југословенско-афричких односа. Такође, у монографији је јасно понуђен контекст општег формирања *слике Африке*, укључујући онај пореклом из колонијалних метропола, али и онај настао по хладноратовским правилима, карактеристичан и за Исток и за Запад. Посебан акценат стављен је на однос „другог и трећег“ света, где је Радоњић константно подвлачио социјалистичку компе-

титивност у случају Африке, што ово истраживање јасно позиционира као саставни део глобалног, транснационалног процеса. Аутор је до краја инсистирао на контексту, оспоравајући и деконструишући ревизионизам који, из данашње перспективе, ненаучно упућује на „југословенски расизам“.

Постављајући прецизан теоријско-методолошки оквир имагологије, Радоњић се определио да слику *Другог* представи на полуколективном нивоу. У том контексту је и поделио југословенско друштво на политичку елиту, стручњаке, културну и научну елиту и обичне људе, из чега је, по тематско-хронолошком приступу, проистекла сама структура монографије. Ипак, у неколико изузетака аутор се, уместо полуколективног, определио за индивидуални ниво, приказујући упечатљиве појединце чије су пројекције *Другог* утицале на остатак друштва. То је, у овом случају, пре свега био Тито као најзначајнија политичка личност, главни „кормилар“ спољне и унутрашње политике и југословенски „проналазач Африке“, док су са друге стране издвојени врсни африканисти Петар Губерина, Веда Загорац и Здравко Печар.

Главни део своје монографије Радоњић је почео анализом слике Африке која се стварала у југословенском политичком миљеу, састављеном од мноштва испреплетених државних и партијских институција. У поменутим круговима препознат је значај афричког континента са којим је било неопходно успоставити повезнице, што је директно утицало на стварање слика Африке у контексту марксизма-лењинизма, социјалистичког интернационализма, антиимперијализма, антиколонијализма, солидарности, пријатељства и несврстаности. С друге стране, као што

је иначе пракса у имагологији, аутор је издвојио и „непријатељске *Друге*“ који се нису уклапали у пожељну слику. Радоњић је у овом делу јасно показао како је управо политичка елита била главни фактор у креирању слике, њеном емитовању и вертикалном спуштању у остатак друштва.

У следећем одељку, аутор је ставио акценат на југословенске стручњаке у Африци, међу којима је као најзначајније циљне групе издвојио лекаре, учитеље, градитеље и раднике. Њихову имагинацију Африке пропитивао је кроз дискурс модернизације, подвлачећи јасну разлику између оне социјалистичке, у југословенском случају, засноване на интернационализму и солидарности, од оне колонијалног типа. Радоњић је у овом поглављу указао и на разлике између наведених група југословенских стручњака, наводећи пре свега лекаре и учитеље који су често упадали у „замку“ колонијалног погледа на Африку, иако је дискурс солидарности био доминантан. На крају, аутор је анализирајући слику афричког континента која се формирала код стручњака, индиректним путем дошао до слике југословенског *Сопства*, у оквиру ког је, како је навео, Африка представљала „полигон за потврду југословенске модерности“.

Радоњић је у наредном поглављу показао да је посматрани период, пре свега због повољне политичке климе, представљао врхунац културног и научног интересовања за Африку, због чега су културна и научна елита означене као значајан фактор у креирању слике наведеног континента у Југославији, што под државним надзором, што самостално. Поред бројних слабости, пре свега проистеклих из „колонијалног полазишта“ у погледу на Африку, аутор је доказао

да су наука и култура превазишле наведени оквир и успоставиле директан контакт са континентом, мимо посредовања метропола.

У последњем делу књиге, Радоњић је детаљно пратио формирање и развој слике једног простора код „обичних људи“ који су, како је показао, представљали својеврсни лакмус за слику коју је трасирала политичка елита. Медији су тако означени као најбољи пример државног утицаја на формирање перцепције Африке у југословенској јавности, обојене пре свега солидарношћу, антиколонијализмом и идејом неврстаности. Аутор је показао како је цео систем био усмерен на формирање наведене *слике Африке*, која је успешно „накалемљена“, иако је, пре свега због делимичне либерализације и децентрализације, било простора и за стварање другачијих слика.

Монографија је настала на импресивном обиму и диверзитету извора, што уједно представља један од њених главних квалитета. Иако се ради о имаголошкој студији, аутор је своје истраживање спровео у више архива, музеја и библиотека, пре свега у Србији,

али и у Хрватској и Словенији, користивши притом и дигиталну грађу архива Уједињених нација. Потом, Радоњић је користио бројне мемоаре, разноврсну периодичку, књижевност, путописе, анализирао популарну културу и усмену историју, посредством које је сачувао од заборава многа вредна сведочанства везана за Африку. Све наведене изворе аутор је еснафски брилијантно укрштао са обимном домаћом и страном литературом, како оном имаголошком и теоријском, тако и историографском.

Пред читаоцима се налази узбудљиво дело у коме аутор вешто преплиће политичку, културну, друштвену историју и историју идеја, покривајући уједно перспективе и *одозго* и *одоздо*. Књига Немање Радоњића може послужити као јасна теоријска основа свима који се баве имагологијом, као што може бити изузетно информативна у контексту проучавања Југославије и Африке током Хладног рата. Једно је сигурно – овом монографијом добили смо и југословенску, али и глобалну историју Хладног рата.

Лука САВЧИЋ